

Jaarverslag van de stichting Communicantes 2008

Woord van de voorzitter

Geachte lezer,

Voor de stichting Communicantes heeft het jaar 2009 bijzondere betekenis, en wel om twee redenen. We herdenken de officiële oprichting van de stichting in 1974 én de val van het communisme in 1989.

Naar dat laatste keren onze gedachten natuurlijk het meest terug. De politieke omwenteling in Oost-Europa 20 jaar geleden was een onverwachte en aanstekelijke, zelfs euforische gebeurtenis. Symbool voor deze revolutie stond het neerhalen van 'de muur' door de burgers van de stad Berlijn.

Een 'IJzeren Gordijn' voorzien van wachttorens, mijnevelden en boobytraps liep tot 1989 van de Oostzee naar de Adriatische kust. Een litteken doorsneed de kaart van Europa. In Oost-Europa bestonden communistische dictaturen en in het Westen was democratie. Vrije uitwisseling van personen en ideeën bleef 50 jaar onmogelijk en in Rusland meer dan 70 jaar!

Spoedig na 1989 bleek het gemakkelijker de mens uit het communisme te halen dan het communisme uit de mens. Corruptie, onverschilligheid voor andermans noden, zinloosheid en een hang naar zelfverrijking tekenden de postcommunismatische mentaliteit.

Voor de rooms- en grieks-katholieke kerk in Oost-Europa luidde 1989 een moeizame omschakeling in. 50 jaar bespotting, deportatie en soms vervolging tot de dood beproefden kerk en gelovigen maar die bleken slecht voorbereid op wat komen zou. Met amper middelen en de bitter noodzakelijke steun vanuit het buitenland – ook van de stichting Communicantes natuurlijk – krabbelt de kerk nu langzaam op.

Het heuglijke jubileumjaar 2009 kreeg intussen een donkere rand mee. In de vorm van een kredietcrisis diende zich nieuwe economische tegenspoed aan. De flinterdunne en eenzijdige economie van Oost-Europa kreeg en krijgt opnieuw zware klappen te verduren.

In 2008 heeft Communicantes bemiddeld bij de financiering van ongeveer 100 projecten, tussen donoren in Nederland en kerkelijke organisaties in Oost-Europa. Bij deze dank ik alle donoren zeer hartelijk. Zonder u kan Communicantes niet bestaan en blijft een kerk, die bij lange na niet op eigen benen kan staan, zonder hulp achter.

Dr. Nico Schreurs,
voorzitter van Communicantes.

Oost-Europese conjunctuur

De ups en downs van kerkopbouw sinds 1989

Na de val van het IJzeren Gordijn in 1989 braken er nieuwe tijden aan voor de kerk in Oost-Europa. En voor de stichting Communicantes. Die 20 jaar, dat lijkt een lange periode maar de nieuwe tijd is nog steeds volop in ontwikkeling, ten goede en ten kwade. De kredietcrisis heeft zeer ingrijpende gevolgen voor de regio waar Communicantes werkzaam is. Ook de kerk voelt de verwoestende uitwerking op de toch al kwetsbare inheemse economieën.

Goed 20 jaar na dato maken in totaal elf voormalige communistische landen deel uit van de Europese Unie. Een beter bewijs voor een succesvolle overgang van communisme richting democratie, vrije markt en rechtsstaat lijkt moeilijk te vinden.

Maar aan de andere kant, met de toenemende integratie van Europa zijn nieuwe problemen ontstaan. De misdaad is geïnternationaliseerd, bijvoorbeeld drugs-, vrouwen- en mensenhandel. Arbeidsmigratie staat synoniem voor een aanhoudende uittocht van hoogopgeleiden, twintigers en dertigers uit sterk vergrijzende, kinderarme landen. Na het verval van de toch al karige communistische welvaartstaat kwam daar niets voor in de plaats.

De Europese eenwording werd bovendien geflankeerd door de tragische Bosnië-oorlog (1991-1995) met als groot-

Inhoud

Woord van de voorzitter	1
Oost-Europese conjunctuur	1
Communicantes 35 jaar	2
Achtergrond projectenwerk	3
Voorbeeldprojecten 2008	4
Keuze van projecten	6
Activiteiten stafleden	7
Over Communicantes	8

Brandenburger Tor in Berlijn, 1989. Een 'antifascistische beschermmuur' – zo luidde het communistisch jargon – sneed Berlijn en Oost- en West-Europa doormidden

ste schanddaad de moord op circa 8.000 Bosniërs in de enclave Srebrenica. Etnische spanningen rondom de Republiek Servië, bijvoorbeeld in Kosovo, houden onverminderd aan.

Na de Aziëcrisis van 1998 volgt nu de steeds meer om zich heen grijpende en veel ernstigere kredietcrisis. De misdaad groeit sinds najaar 2008. In Oekraïne verlaten werklozen massaal de hoofdstad Kiev. Regeringen willen de buikriem strak aantrekken met geweldadige demonstraties als gevolg. Westerse banken schrijven hun leningen in Oost-Europa af, waar nieuwe welvaart op de pof werd aangeschaft.

Communicantes 35 jaar jong én ouder

De stichting Communicantes was in zekere zin al lang volwassen, toen pater Jan-Daniël Bakker s.s.s. bij een Nijmeegs notariskantoor de geboorte van Communicantes aanmeldde. Op 8 februari 1974 liet Bakker de statuten notarieel vastleggen, maar inmiddels gaf hij al jaren uitvoering aan een half-ondergrondse, half-geheime eenmansoperatie. Zo iets paste de oud-verzetsman Bakker wel.

Die geheimdoenerij lijkt misschien jongensboekachtig of merkwaardig. Een buitenstander kan menen dat die het gevolg was van een onverwerkt oorlogstrauma. Wie weet? Jan Bakker was erg gesteld op zijn privacy.

Hoe dan ook, tussen 1945 en 1989 was dat de werkelijkheid van de onderdrukte kerk in Oost-Europa, waarvoor pater Bakker Communicantes in het leven had geroepen. Loslippigheid en naamsbekendheid vormden een potentieel gevaar om contact te hebben met de gelovigen in Oost-Europa en voor

die mensen zelf. Communicantes was vooral bedoeld als een klankbord voor pater Bakker en genoot amper publieke bekendheid.

Pater Bakker steunde ondergrondse priesters in Oost-Europa sinds de jaren '40 met geld voor levensonderhoud en medicijnen. In Nederland wilde Bakker zijn publiek doordringen van de onrechtmatige onderdrukking van kerk en gelovigen. Hij schreef daartoe talrijke artikelen in de katholieke pers, meestal onder pseudoniem.

Vanuit zijn engagement bezocht pater Jan Bakker vele malen de landen achter het IJzeren Gordijn. Maar daarvan heeft hij bewust weinig sporen nagelaten. Daarom kan het gebeuren dat de medewerkers van Communicantes op reis een onbekende bekende tegenkomen, die pater Bakker voor diens dood in 1982 heeft ontmoet.

In de jaren '80 bemiddelde de stichting voor theologische gastcolleges, vooral in Tsjechoslowakije en Honga-

rije. Ook werden druk en distributie van boeken verzorgd. Zo vond de Nederlandse 'Nieuwe Katechismus' uit 1966 een sluipweg naar Rusland en Hongarije. De ideeën van het Vaticaanse concilie en de verbreiding daarvan lagen pater Jan Bakker zeer na aan het hart.*fh*

Pater Jan-Daniël Bakker s.s.s.

Kerkopbouw

Intussen zijn de partners van Communicantes, de rooms- en grieks-katholieke kerk, in een merkwaardige spagaat verzeild geraakt. Meer welvaart, astronomische economische groeicijfers en, zeker niet op de laatste plaats, de toetreding tot de EU van menig oudcommunistisch land heeft de gedachte doen postvatten dat deze landen nu zelf hun broek wel kunnen ophouden. Dit is slechts ten dele waar.

Inderdaad, deze kerken zijn er in zekere mate in geslaagd de basisstructuren opnieuw op te bouwen. Parochies werden nieuw leven ingeblazen, priesters die daaraan leiding moesten geven opgeleid en bisschoppen daarboven aangesteld om priesters te wijden en de nieuwe en oude diocesen te leiden. Dit was noodzakelijk. Het was ook mogelijk, want na de *wende* van 1989 ontstond een grote toeloop van kandidaat-priesters, -kloosterlingen, -catecheten en theologiestudenten naar de kerk. Het kloosterleven met zijn zoektocht naar eigentijdse idealen herleefde.

De Communicantes reis- en jaarverslagen na 1989 getuigen van dit proces dat gaandeweg werd aangevuld met een verlangen de kerk in al haar dimensies gestalte te geven.

Niet alleen herstel van de kerkelijke

hiërarchie, maar ook de wervende idealen van het Vaticaanse concilie: de betekenis en rol van de leken in de kerk, de toewending van de kerk naar de wereld, haar positieve waardering en zorg om politieke democratie, rechtsstaat en mensenrechten. En daarnaast ook de filosofische dialoog en discussie met de wereld over basiswaarden, ethiek en levensbeschouwing. Daarbij hoort zeker ook het geven van het goede voorbeeld wat maatschappelijke betrokkenheid betreft.

Inspanning

Juist deze tweede etappe van kerkopbouw vraagt om substantiële en aangehouden inspanning die door de kerken ter plekke maar moeilijk valt op te brengen. De basisstructuren laten zich enigszins financieren, maar daarna wordt het moeilijk. Een belangrijke reden is bijvoorbeeld het betrekken van leken in het kerkelijke werk. Niet alleen opleiding en vorming vragen aandacht, en dus geld, vooral de tewerkstelling daarna vormt het probleem.

Salariëring van bijvoorbeeld een gehuwde lekenmedewerker met kinderen vormt een belasting die de lokale kerk meestal te boven gaat. Het is dan ook hier dat buitenlandse subsidieverstrek- kers vaak moeten inspringen. Goede

ideeën en initiatieven zijn talrijk, de middelen om ze te realiseren blijken schaars.

Kredietcrisis

Niet alleen in economisch of politiek opzicht bestaat er een Europa dat zich met verschillende snelheden voortbeweegt, ook kerkelijk: slakkengang, wandelpas en gestage tred. De redenen zijn soms kerkintern, soms extern, meer cultureel of demografisch bepaald. Soms, het valt niet te ontkennen, zijn kerkleiders wel erg lang doende de aap uit de boom kijken. Soms, is een nationale kerk te klein om meer dan basisstructuren te organiseren. Vaak echter bestaat er geen traditie van vrijwilligerswerk of laten de economische omstandigheden het gewoon niet toe. In alle gevallen frustrereert een gebrek aan middelen veel potentieel.

Het moet ondertussen duidelijk zijn dat de kredietcrisis een zeer negatieve invloed gaat uitoefenen op het proces van kerkopbouw. En dit op twee manieren: aan de kant van de donoren die hun inkomsten zien teruglopen en aan de kant van de ontvangers die moesten toezien hoe hun nationale economie in zwaar economisch weer verzeild raakte en buitenlandse hulp afnam.*fh*

Achtergronden van het projectenwerk

20 jaar in ontwikkeling

Tot 1990 richtte de stichting Communicantes zich vooral op informatieverstrekking over de kerk in Midden- en Oost-Europa. Maar ná 1989, dankzij de vrijgevigheid van fondsen en religieuze congregaties in Nederland, ging de projectfinanciering gericht op kerkopbouw van start.

Op basis van haar brede ervaring bemiddelt de stichting tussen Nederlandse fondsverstrekkers en aanvragers in de regio. Zelf financiert Communicantes geen projecten. De stichting verzorgt de administratieve en financiële afwikkeling en garandeert een degelijke eindverantwoordelijkheid, wanneer een aanvraag voor financiering in aanmerking komt. De concrete invulling van het begrip kerkopbouw hangt af van de criteria die de subsidiegevers hanteren.

Projectsteun voor de kerk in Oost-Europa blijft nog geruime tijd nodig. Dit geldt vooral voor de landen buiten de Europese Unie. Maar tegelijkertijd wordt meer en meer duidelijk dat ook nieuwe EU-lidstaten als Polen, Slowakije, Roemenië, Bulgarije en de Baltische landen zwaar zuchten onder de zich verdiepende kredietcrisis.

Kwetsbare groepen als bejaarden, gehandicapten, kinderrijke of eenouder-

gezinnen leven vaak aan het bestaansminimum. De kerk is dan vaak de enige organisatie die zich om deze mensen bekommert. In veel landen komen de meeste gelovigen juist uit de maatschappelijk gemarginaliseerde groepen en daarom kan de kerk slechts een zeer beperkt financieel beroep op haar gelovigen doen. En daar komt nog bij dat veel kerkelijke organisaties, vanwege hun specifieke doelstelling, niet in aanmerking komen voor overheidssubsidie en ook niet voor steun vanuit de EU.

De behoefte aan steun voor andere kadervorming blijft echter onverminderd groot en de vraag naar financiering van uitwisselingscontacten neemt zelfs toe.

Aandachtspunten

De ontwikkelingen in kerk en maatschappij hebben sinds 1989/1990 niet stil gestaan. In 2009 werkt de stichting Communicantes met de volgende aandachtspunten.

- ◆ Gezien de gunstigere economische situatie in Midden-Europa ligt de focus nu op de Oost-Europese regio waar de noden groter zijn. Aandacht en middelen liggen geconcentreerd op twee gebieden: Oekraïne en de Baltische landen. Echter, aanvragen uit andere lan-

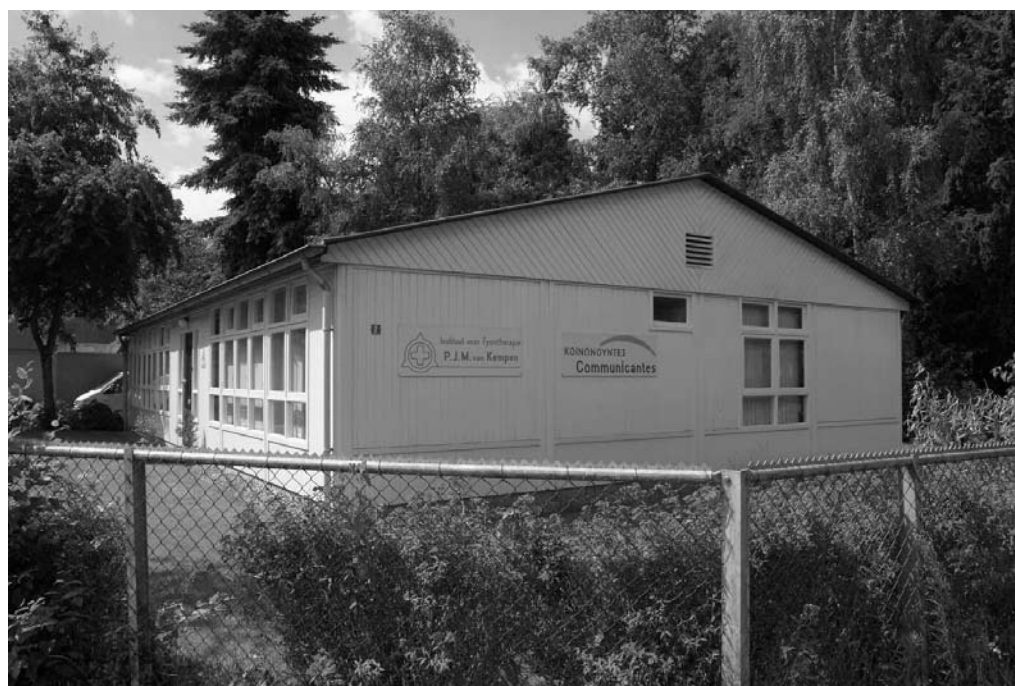
den die aan de criteria beantwoorden worden ook in behandeling genomen.

- ◆ Bij voorkeur bemiddelt de stichting bij sociaal-pastorale programma's voor gelovigen die niet of minder door het parochiepastoraat worden bereikt. Verder behoudt de opleiding van lekenkader en van jonge vrouwelijke religieuzen de aandacht. De lokale context, die per land sterk kan verschillen, speelt bij de beoordeling van aanvragen een doorslaggevende rol.

- ◆ Samenwerking met onder andere CMC/AMA heeft het mogelijk gemaakt om meerjarige programma's te financieren. Zo worden projectinitiatieven in de gelegenheid gesteld hun bestaansrecht te bewijzen, terwijl de aanvragers kunnen proberen in binnen- en buitenland (aanvullende) financiering te vinden.

- ◆ Communicantes wil kerkelijke organisaties in Oost-Europa in contact brengen met potentiële partners, verenigingen en koepels in het buitenland. De EU-uitbreidingen van 2004 en 2007 en het wegvallen van veel reisbeperkingen hebben deze contacten bevorderd en helpen het postcommunistische isolement te doorbreken. Landen buiten de EU, bijvoorbeeld Oekraïne en Wit-Rusland, kampen met veel praktische problemen bij het aangaan van buitenlandse contacten.

- ◆ Ook richt de stichting Communicantes zich op het bevorderen van het kerkelijke verkeer tussen de landen van Oost-Europa onderling. Want vaak hebben kerkelijke organisaties wél relaties met hun partners in het Westen, maar kennen ze elkaar nauwelijks. Omdat hun sociale en kerkelijke situatie vaak vergelijkbaar is, kunnen onderling contact en uitwisseling heel vruchtbaar zijn. *pw*

Kanunnik Faberstraat 7, Nijmegen: het kantoor van Communicantes, sinds 1974

Voorbeeldprojecten 2008

Theologie van de schepping Oekraïne

De milieuproblematiek in Oekraïne reikt nog veel verder dan de nasleep van de ramp bij Tsjernobyl alleen. Tal van ecologische problemen teisterden het land, variërend van illegale houtkap en import van industrieel afval vanuit het westen tot de opslag van afgedankte raketbrandstof.

Daarom heeft de grieks-katholieke kerk in 2008 besloten een instituut op te richten, dat de theologie van de schepping bestudeert. Aan het hoofd staat dr. Volodimir Sjeremeta. Hij is docent moraaltheologie aan de theologische academie in Ivano-Frankivsk.

Om milieu en scheppinstheologie op de agenda te krijgen voert Sjeremeta een dialoog op verschillende niveaus. Binnen de grieks-katholieke kerk moet hij collega's van de relevantie overtuigen. Sjeremeta wil ook de gelovigen ervan doordringen dat milieubewust handelen en goed rentmeesterschap een individuele verantwoordelijkheid zijn. Voor de milieubewegingen moet Sjeremeta aantonen dat de kerk een eigen geluid heeft. Tot slot lobbyt hij in de media om aandacht voor het kerkelijk standpunt inzake het milieu.

Samenwerking met enkele westerse organisaties leidde tot seminars en conferenties, de ontwikkeling van informatiemateriaal en college- en

cursusaanbod. Ook adviseert Sjeremeta de bisschoppensynode rond het kerkelijke spreken over milieuproblemen.

Sjeremeta verricht pionierswerk dat grotendeels berust op zijn idealisme, maar het is zeer noodzakelijk én zeer vernieuwend werk. Om die redenen heeft Communicantes het functioneren van het instituut mede mogelijk gemaakt.

Database christelijke Ngo's Oekraïne

De afgelopen 20 jaar ontstonden talrijke kerkelijke sociale organisatie op algemeen christelijke grondslag. Het scala blijkt heel breed en loopt van klassieke Caritas tot belangenverenigingen voor gehandicapten, doven, blinden, verslaafden, ex-verslaafden en oud-gedetineerden.

Wat vooral opviel in de contacten met deze organisaties was dat vele van elkaars bestaan geen weet hebben of geen onderlinge band onderhouden. Dit is jammer want bestaande kennis gaat verloren en inspanningen worden nodeloos verdubbeld.

Alle christelijke sociale organisaties hebben immers te maken met gelijklopende problemen: onduidelijke wetgeving, vragen rond belastingheffing op NGO's en de aftrek van giften door

particulieren en bedrijven. Dezelfde prangende kwesties vragen om een oplossing. Hoe kan een cultuur van schenken aan het goede doel bevorderd worden? Waar vindt men voldoende en goede bestuursleden die verantwoordelijkheid willen dragen zonder betaling? Hoe moet corruptie binnen NGO's worden tegengegaan?

Vanwege de vele gemeenschappelijke taken en problemen heeft de synode van de grieks-katholieke kerk besloten een database van kerkelijke sociale organisaties aan te leggen. Doel is het bevorderen van samenwerking en uitwisseling.

Communicantes ondersteunt het project. Dankzij CMC/AMA werd contact gelegd worden met een soortgelijk project in Kenia.

Anticorruptieprogramma Oekraïne

Corruptie vormt in alle landen van Oost-Europa een probleem, maar wel heel bijzonder in Oekraïne. Het betalen van steekpenningen komt voor onder alle lagen van de bevolking en in alle levenssferen. Zonder onderhandse betaling geeft de overheid geen vergunningen af. Schoolexamens zijn te koop voor geld of wederdienst. En de 'gratis' gezondheidszorg draait geheel op smeergeld.

Er is feitelijk sprake van een keten van omkoping die bijzonder moeilijk blijkt te doorbreken. De vrouwelijke arts die zelf een schijntje verdient laat patiënten betalen voor verleende zorg, zodat haar dochter zich bij de universiteit kan inschrijven – kosten: 10.000 dollar! De loodgieter die haar patiënt is moet op zijn beurt zijn klanten meer laten betalen, en zo verder. Een echte smeergeldpiramide.

De grieks-katholieke hulpbisschop van Sambir-Drohobitsj Jaroslav Pririz CSSR heeft een bewustwordingsproject opgezet dat er naar streeft de keten van dienst en wederdienst te doorbreken. Samen met de bisschoppensynode heeft hij tot dit proefproject besloten. In samenwerking met de commissie *Justitia et Pax* krijgen regionaal leidinggevende ambtenaren, medici, politie- en justitiemedewerkers een anticorruptieprogramma aangeboden. De keuze voor leiding-

Illegale houtkap en overvloedige regenval veroorzaakte de watersnood van juli-augustus 2008. Een milieuramp was het gevolg. Sterk vervuilde rivieren raakten buiten hun oevers en besmetten leefomgeving en landbouwgrond. Ook een zorg voor de kerk

Medewerkers van de Litouwse Caritas tijdens een presentatie in Vilnius. Links mevrouw Jurate Matikoviene die verantwoordelijk is voor de Litouwse 'Zonnebloem'

gevenden werd ingegeven door de hoop dat wanneer corruptie aan de top afneemt dit ook doorwerkt op de lagen daaronder. In ieder geval heeft de kerk corruptie nadrukkelijk op de agenda gezet.

Nationale Caritas afdeling PR en fondswerving Litouwen

In Litouwen is de nationale Caritas een van de meeste actieve binnenkerkelijke organisaties. Naast meer traditionele taken als het beheer van gaarkeukens en de distributie van gebruikte kleding, voert Caritas een aantal sociale programma's uit.

Een daarvan is het landelijke hulpprogramma voor gevangenen, ex-gevangenen en hun familieleden. Andere projecten betreffen grote gezinnen met kinderen, straatjongeren en slachtoffers van vrouwenhandel. Een zeer ambitieus pad bewandelt Caritas met de organisatie van een Litouwse Zonnebloem die zich richt op de vele vereenzaamde en zorgbehoevende bejaarden, zieken en gehandicapten.

Deze programma's zijn in zeer hoge mate afhankelijk van buitenlandse financiële steun, maar de Caritasdirectie en de bisschoppenconferentie zien zeer wel de noodzaak van intensievere

fondswerving in eigen land. Dit vraagt echter om grotere naamsbekendheid en brede publieksinformatie rond de talrijke, succesvolle sociale programma's die onder de Caritasvlag varen. Bovendien moet het publiek, net als in Oekraïne, gemotiveerd worden om met individuele giften het werk van Caritas mogelijk te maken.

Communicantes steunt gedurende drie jaar de opbouw van een afdeling PR en fondswerving.

Conferentie van oversten 'anti-trafficking' programma Roemenië

De aanhoudende economische problemen in Roemenië hebben tal van bestaand sociale problemen versterkt en nieuwe in het leven geroepen. Nieuw is de massale arbeidsmigratie naar vooral Italië en Spanje, die ook tot vrouwenhandel en gedwongen prostitutie leidt. Daarnaast dient Roemenië steeds meer als doorvoerland voor slachtoffers van vrouwenhandel.

De conferentie van oversten verenigt 77 rooms- en grieks-katholieke, mannelijke en vrouwelijke congregaties in zich. Tijdens de laatste algemene vergadering in 2008 is de strijd tegen vrouwenhandel geformuleerd als één van de speerpunten van de

Roemeense congregaties. Dit is het project *Waardigheid van vrouwen*. Ordes en congregaties kunnen op verschillende manieren eraan deelnemen. Bijvoorbeeld met het leveren van een zuster als beleidsmedewerker of het bieden van onderdak aan slachtoffers van mensenhandel. De conferentie van oversten werkt samen met de *International Organization for Migration* (IOM) en de Italiaanse conferentie van oversten (USMI).

Communicantes draagt bij in de kosten van dit programma.

Opleiding vrijwilligers hagiotherapie Kroatië

In de jaren '70 ontwikkelde de theoloog prof. Tomislav Ivancic een methode voor het herstel van geestelijke, psychische en lichamelijke gezondheid. Dit was de *hagiotherapie* die psychologische, pastorale en spirituele elementen in zich combineert. In 1990 ontstond in Zagreb het *Centar za Duhovnu Pomoc* dat zich aan de hagiotherapie heeft gewijd. Het Centrum voor Geestelijke Hulp kreeg ministeriële erkenning als NGO.

Dit centrum is vooral gespecialiseerd in traumaverwerking en conflictpreventie. Iedereen ongeacht godsdienst, nationaliteit, beroep of leeftijd kan er aankloppen. Vooral patiënten die kampen met de gevolgen van de Bosnië-oorlog (1991-1995) hebben er baat bij. De hulp is in principe gratis, maar veel cliënten dragen naar vermogen in de kosten bij.

In Zagreb werken 6 fulltime stafleden en 20 vrijwilligers die jaarlijks ongeveer 7.500 cliënten helpen. De afgelopen jaren openden acht dependances de deuren, die vrijwel volledig door vrijwilligers bestierd worden. Daarnaast ontstond een telefonische hulpdienst van vrijwilligers. Sinds 2003 is het centrum ook actief in Slovenië en Bosnië-Herzegovina.

De voortgezette opleiding van vrijwilligers voor al deze activiteiten wordt mede door Communicantes gefinancierd.*pw*

Zicht op Grodno, Wit-Rusland, met de rivier Neman en links de Franciscus Xaverius basiliek

Keuze van projecten

Europa

- deelname theologes aan congres ESWTR
- studiebeurzen zomeruniversiteit COMECE

Bulgarije

- programmakosten Interreligieus Dialoog Centrum

Hongarije

- conferentie van oversten, beurzen

Letland

- jeugdpastoraat, bisdom Liepaja en zusters SJE, Aglona
- Nationale Katholieke Vrouwenbond
- programmakosten *Institute for Christian Life*

Litouwen

- conferentie van religieuze oversten
- studiebeurzen zustercongregaties
- activiteiten van *Life and Faith*, Kaunas

- Bdrakeleiviai, pastoraat voor gescheidenen
- Caritas: slachtoffers vrouwenhandel, kinderopvang en gevangenispastoraat
- sociaal centrum, Vilnius, zusters Dienaressen
- ontwikkeling Litouwse Zonnebloem
- opbouw van een Karmelgemeenschap
- programmakosten nationaal studentenpastoraat
- commissie *Justitia et Pax*
- internet nieuwsdienst Bernardinai

Oekraïne

- beurzen stafleden diverse bisdommen
- beurzen voor diverse zustercongregaties
- opleiding lekenkader grieks-katholieke kerk
- bureau *Institute for Religion and Society*, Lviv
- grieks-katholieke en rooms-katholieke conferentie van oversten: vorming en bureaustkosten
- studiebeurzen Sint-Thomas Academie, Kiev
- opleiding catecheten uit Oost-Oekraïne
- grieks-katholiek gevangenispastoraat
- programmakosten commissie *Justitia et Pax*
- internetcursus oecumenische theologie
- programma geweldpreventie, bisdom Kolomeia
- project gehandicapte kinderen, bisdom Kolomeia
- internetcursus oecumenische theologie
- slachtofferhulp vrouwenhandel en huiselijk geweld
- bisdom Sambir-Drohobitsj, hulp aan verslaafden

Polen

- beurzen voor grieks-katholieke leken

Roemenië

- beurzen grieks-katholieke theologische faculteit, Cluj
- conferentie van oversten: vormingsprogramma
- vormingsinstituut *Regnum Christi*, Cluj
- beurzen zustercongregaties
- jeugdpastoraat, bisdom Alba Julia
- opleiding vrijwilligers bisdom Satu Mare
- nascholing grieks-katholieke priesters
- uitwisseling theologische faculteit Cluj met het Instituut voor Oosters Christendom, Nijmegen

Rusland

- conferentie Sint-Andreas Instituut, Moskou over het boek *God, een open vraag* van prof. Anton Houtepen
- vertaling en uitgave van *Spiritualiteit: vormen, grondslagen, methoden* door prof. Kees Waaijman

Servië

- jeugdprogramma Caritas Srijem

Slowakije

- training grieks-katholieke jeugdleiders, Animaschool
- zusters van de H. Basilius, studiebeurzen iconografie

In 2008 werd € 500.000 projecthulp uitgekeerd.^{pw}

Geselecteerde activiteiten in 2008

Projectmedewerker Paul Wennekes

Veel aandacht ging dit jaar uit naar de *North European Circle* van het *International Diaconal Centre*. IDC-NEC is een verband van diakens en diaconaal werkers uit Ierland, Groot-Brittannië, Nederland en Vlaanderen, Scandinavië en de Baltische landen. Doelen zijn studie, vorming en uitwisseling. Paul Wennekes vertegenwoordigde tijdelijk de Baltische landen in het bestuur. Ook gaf hij administratieve steun aan de *Roosendaal Group* die wereldwijd diaconale initiatieven ondersteunt.

In 2008 verscheen het eerste nummer van *The New Diaconal Review*, uitgegeven door IDC-NEC en Communicantes heeft een groot aantal abonneeën in Oost-Europa verdeeld.

Diverse gasten bezochten Communicantes. Samen met stafleden van de SRTV sprak op 25 januari zuster Imelda Poole over *anti-trafficking* projecten in Albanië, een speerpunt van CMC/AMA. Twee stafleden van de Faculteit Sociaal Werk van de Universiteit van Kaunas (Litouwen) deden begin maart een veldstudie naar verslaafdenzorg.

Hun programma was mede georganiseerd door Peter Geene van PKN.

Op 10 november ontving de directeur van het Titus Brandsma Instituut prof. Kees Waaijman O.Carm. uit handen van Alexei Bodrov, directeur van het Orthodoxe Sint-Andreas Instituut (Moskou) de Russische vertaling van zijn standaardwerk *Spiritualiteit: vormen, grondslagen, methoden* uit 2001. Communicantes heeft substantieel bijgedragen tot de totstandkoming van de russischtalige uitgave.

Van 6-17 mei was Paul Wennekes op werkbezoek in Oekraïne. Nieuw programmaonderdeel was de zoge-

naamde 'partnerconsultatie': 20 Oekraïense partners waren uitgenodigd om de samenwerking met CMC/AMA en Communicantes te evalueren. Een gelukkige bijkomstigheid was de kennismaking en uitwisseling tussen de aanwezige organisaties onderling. Na een verblijf in Litouwen bezocht Wennekes begin juli voor de eerste keer Wit-Rusland. De vraag staat nu open of Wit-Rusland een concentratieland voor projecthulp wordt.

Op 30 oktober organiseerden Communicantes en CMC/AMA een informatiedag in Den Bosch. Daar spraken de Grieks-katholieke Lesia Kovalenko van de Katholieke Universiteit Lviv en Dan Ruscu van de theologische faculteit in Cluj over de oecumenische situatie in Oekraïne en Roemenië. *pw*

Studiesecretaris Frans Hoppenbrouwers

Het verzamelen, doorgeven en duiden van informatie is de voornaamste taak van de studiesecretaris van Communicantes. Heel algemeen staat de volgende vraag centraal: hoe, in welk perspectief en met welke intensiteit vinden de kerken van Midden- en Oost-Europa, en dan in het bijzonder de rooms- en grieks-katholieke kerk, hun weg in tijden van sociale omwenteling, democratisering en globalisering?

De antwoorden op de gestelde vraag worden in gesproken en geschreven vorm voorgelegd aan een breed publiek van regiodeskundigen, theologen en kerkelijk betrokkenen, liefhebbers en geïnteresseerden, projectorganisaties en fondsverstrekkers. Inhoud en vorm verschillen van actueel tot achtergrondverkenning, van journalistiek tot wetenschappelijk. De aandacht gaat onder andere uit naar de relatie kerk-samenleving, de binnen- en interkerkelijke ontwikkelingen.

Studenten van de Oekraïense Katholieke Universiteit nemen hun lessen door voor het hoofgebouw.

Op verschillende manieren vergaart Frans Hoppenbrouwers zijn kennis. Zo waren er ontmoetingen met bezoekers uit het werkgebied van de stichting Communicantes. Ook nam Hoppenbrouwers deel aan conferenties in binnen- en buitenland.

In samenwerking met collega Paul Wennekes werd de Communicantes website gebouwd, die sinds juni 2008 in de digitale ether verkeert. Naast zakelijke informatie over de stichting en links naar nieuws uit de regio vindt de bezoeker er reisverslagen, publicaties van de studiesecretaris en eerdere jaarverslagen.

Hoppenbrouwers was nog betrokken bij de doorstart van het interreligieuze Platform Internationale Vrijheid van Godsdienst en Levensovertuiging. Verder is hij lid van Europawerkgroep Pax Christi/IKV die een nieuwe visie op vrede en veiligheid in Europa voorbereidt. De studiesecretaris is ook redacteur van *Oekraïne Magazine*.

Naast meerdere, meertalige publicaties verzorgde Hoppenbrouwers nog enkele lezingen voor divers publiek, variërend van studenten van de Radbouduniversiteit tot leden van het jubilerende Nijmeegs Byzantijns Koor. *fh*

De katholieke kerk van Bila Tserkva, Oekraïne: sinds de jaren '20 een 'huis van de cultuur' met ná 1989 een hoekje voor de zondagse liturgie

Doel van de stichting Communicantes

De stichting Communicantes wil uitdrukking geven aan de verbondenheid van de Nederlandse katholieke geloofsgemeenschap met die in Oost-Europa. Praktisch betekent dit: bemiddelen tussen projectaanvragers in de regio en donoren in Nederland, stimuleren van pastorale samenwerking en theologische uitwisseling en informeren over kerkelijke ontwikkelingen. De projecthulp is gericht op kerkopbouwende activiteiten.

Medewerkers

studiesecretaris

drs. Frans Hoppenbrouwers

projectmedewerker

drs. Paul Wennekes

Stichtingsbestuur

prof. dr. N. Schreurs, voorzitter
drs. F. Gelens s.s.s., secretaris (tot 4 april)
dhr. F. Kuster s.s.s., secretaris (vanaf 4 april)
dhr. H. van Bemmelen, penningmeester
prof. dr. W. van den Bercken
drs. G. van Dartel
dhr. B. Schols s.s.s.
dhr. J. Wortelboer

Adresgegevens

A Stichting Communicantes
Kan. Faberstraat 7
6525 TP Nijmegen
T 024-3553900
E communicantes@xs4all.nl
W www.communicantes.nl

KvK 410.55.777
Rek. 2257912

Voor meer informatie, zie de website van Communicantes
www.communicantes.nl